

Doe de ruitenwissers eens uit

Doe de ruitenwissers eens uit

Jan Geerts

Roman

Voor ma

Ons geheugen heeft weinig respect voor feiten. Het rommelt, selecteert, voegt toe, verstopt, dikt in, dikt aan, steelt en ontkent. En het doet dat elke keer opnieuw als we een herinnering ophalen. – Julia Shaw

Schrijver: Jan Geerts

Coverontwerp: Jan Geerts

ISBN: 9789402180466

©Jan Geerts

1.

“Doe de ruitenwissers eens uit.”

Ik schrik.

Niet gemerkt dat het droog is geworden.

De ruitenwissers knarsen over de voorruit.

Ik moet me beter concentreren op de weg.

“Ben je te moe om te rijden?”

Nee, ik wil doorrijden.

Ze zat op de bank in Rijswijk te huilen. Hevig snikkend, zo heftig en emotioneel had Luit haar zelden gezien. Dikke tranen liepen over haar wangen, haar zakdoek hield ze onder haar neus.

“Wat is er, ma?”

Ze schokte met heel haar bovenlijf.

“Heeft pa wat lelijks gedaan?”

Luit werd al bijna kwaad.

“Nee, het is Mathilda,” kwam er eindelijk met horten en stoten uit.

Mathilda is zijn jongste zusje en haar jongste kind, en vooral heel zwanger.

Al dertig weken lang.

“Mathilda is bevallen!”

Weer snikte ze hartverscheurend.

“Maar dat is toch mooi, ma. Ben je opoe geworden!”

Hij mocht haar daar graag mee plagen. Hij had een opoe, opoe Gerrits, maar ma wilde nooit opoe worden, wel oma.

“Het kindje is veel te vroeg geboren,” snikte ze.

Dat had Luit zich zo gauw niet gerealiseerd.

“Hoe gaat het met haar en wat heeft ze gekregen en waar is ze nu?”

Ineens kwamen veel vragen bij hem op.

Hij sloeg een arm om ma heen.

Ze kalmeerde wat en na enkele diepe zuchten kwam het verhaal eruit.

Gisteravond was Mathilda nog even langsgeslagen. Ze was met Johan een weekje op vakantie geweest in een huisje in Zeeland en kwam even dag zeggen bij pa en ma. Ze voelde zich goed. Ma had wel gezegd dat ze vond dat haar zwangere buik nogal laag zat.

“Ik voel niks, het gaat prima!” zei Mathilda.

Toen is ze naar Katwijk gegaan. Naar huis.

Mathilda had 's morgens plotseling heftige weeën gekregen, ze was halsoverkop naar het ziekenhuis in Leiden gebracht met de ambulance en daar was haar zoontje geboren. Slechts 1700 gram. Hij lag in een couveuse en de angst was er of hij het wel zou redden. Johan, haar man, had net gebeld.

“Het komt vast goed,” zei Luit om haar te troosten en op te monteren.

Ma had zich zo verheugd op haar eerste kleinkind.

Haar leven was eindelijk in rustiger vaarwater gekomen en ze zou de liefste oma van de hele wereld worden.

Dat gunde hij haar.

Nu was ze oma, maar met complicaties.

En moest ze huilen.

Huilen van angst, spanning, hoop, geluk en meeleven met haar dochter.

2.

Gedachten vliegen alle kanten op.

Als ze straks in een rolstoel moet, zullen ze moeten verhuizen.

Misschien valt het wel mee.

Voor niks onrust.

Maar als ze het niet haalt?

Mathilda zei toch dat ik moest opschieten als ik haar nog wilde spreken.

Kan niet.

Onmogelijk.

Vorige week heb ik haar nog gebeld.

Alles was goed.

Dan kan nu toch niet alles anders zijn?

Ze was al eerder ernstig ziek. Haar baarmoeder moest verwijderd worden. Ze heeft een paar weken in het ziekenhuis gelegen. Luit was nog een kind, elf jaar, en begreep pas later dat ze miskramen had gehad. Daarover werd bij hun thuis niet gesproken. Omdat zijn vader laat thuiskwam van zijn werk en andere interesses had, gingen zijn zus Maria en hij geregeld met de fiets 's avonds naar het Westeinde-ziekenhuis in Den Haag. Ze woonden in Rijswijk aan de Huis te Landelaan en het was ongeveer een half uur fietsen. Ze kenden de weg, konden behendig over de tramrails rijden en ze bezochten haar met veel plezier. Luit was altijd onder de indruk van de lucht in het ziekenhuis: een sterke lysolgeur. Hij vond het fijn om samen met Maria bij haar te zijn. Ma ook, dacht hij. Na enige weken

was ze hersteld en deed ze weer alles wat ze daarvoor ook deed. Alsof er niets gebeurd was. Maria en Luit vroegen niks, pa en ma zeiden niks. Het was zoals het was.

Ma had een paar werkhuizen. Daar maakte ze schoon en dat geld kon zijn vader goed gebruiken voor zijn hobby's, zoals een nieuwere auto of andere caravan kopen en op vakantie gaan. Naast schoonmaken bij anderen moest ze ook thuis de boel aan kant hebben. Ze hadden kostgangers. Soms hadden ze wel zes kostgangers tegelijk. Dat waren altijd werknemers van de NAM die doordeweeks in Rijswijk moesten werken en in het weekend naar huis in Schoonebeek en omgeving gingen. Rond zes uur kwamen ze binnen, iedereen at mee aan tafel en 's avonds zaten de meesten in de woonkamer, enkelen gingen de stad wel eens in. Ze sliepen in de extra slaapkamer, bij Luit op de kamer en in de slaapkamer van zijn zussen. Zijn zussen sliepen dan bij zijn ouders op de kamer op een zogenaamd kermisbed. Dat was een matras op de grond. Luit heeft jarenlang met kostgangers op de kamer geslapen. Zijn kamer was ruim twee meter breed en drie meter diep. Er stond een stapelbed in voor twee kostgangers en Luit sliep op een opklapbed. Iedere avond klapte hij dat uit en 's morgens deed hij het bed weer omhoog. Huiswerk maken moest hij doen aan een klein bureau dat achter zijn bed stond. Boven zijn bureautje hing een boekenrek van Tomado, gemaakt van draadwerk en plaatstaal in de kleuren zwart, rood, geel en blauw. Luit moest zorgen dat hij met zijn huiswerk klaar was voordat de kostgangers naar bed gingen. Hij vond het verschrikkelijk dat ze er waren. Het waren bijna altijd wel aardige mensen, maar

ze waren nooit alleen thuis. Hij had geen eigen kamertje. Altijd delen maakt misschien wel wat minder sociaal.

3.

Misschien moet ze een tijd in het ziekenhuis blijven.

In Goes.

Of in Den Haag.

Als ze opgeknapt is, moet ze zo snel mogelijk naar huis.

Ze is nog jong.

Pas 55 jaar.

Nooit last gehad van haar hart.

Ze verdient dit niet.

“Wie verdient het dan wel?”

“Houd toch op!”

Zeker nu mag dit niet.

Het moet goed komen.

Concentreren op de weg.

Luit dacht en hoopte dat hij van goede komaf was. Er was ook wel een reden om dat te denken, want zijn moeder heette als meisje Arendina Keizer. Zo'n achternaam schiep verwachtingen over een heroïsch verleden, maar die werden tenietgedaan door een slimme neef die een stamboomonderzoek deed. De familie Keizer stamde uit de omgeving van Oldemarkt. De oudste telg die terug te vinden was, had een keuterboerderijtje met één koe en hij was boerenknecht. De opa van Luit, Jan Keizer, werd in Paaslo geboren in een gezin van acht kinderen. Hij trouwde met Maria Visser en ze verhuisden naar Vries. Maria Visser werd geboren in Steenwijkerwold. De familie Visser kwam van oorsprong uit Rotterdam en werd geplaatst op de Drentse

proefkolonie Willemsoord. Deze gegevens waren teleurstellend voor Luit. Hij had zich er iets heel anders van voorgesteld. Opa Keizer was timmerman en had een eigen bedrijfje. Ze hadden een groot gezin: zes dochters en een zoon. Arendina was het jongste kind. Zij werd op 29 augustus 1921 geboren en haar naam Arendina werd Aria (spreek uit Arja) als roepnaam.

Het was een gereformeerd gezin. Opa Keizer vervulde verschillende maatschappelijke functies, zoals lid van de kerkenraad, bestuurslid van de christelijke school en penningmeester van de stichting 1940-1945.

Ze hadden thuis onderduikers in de oorlog. Ook opa Keizer was ondergedoken. Hij zat in het verzet en heeft daarvoor ook enige tijd gevangen gezeten. Oma Keizer overleed in 1944, Luit heeft haar nooit gekend. Ze overleed aan hartfalen.

Aria was rustig, verlegen, dienstbaar. Ze was klein, net 1 meter en 64 centimeter. Ze was tenger en droeg een bril. Donkerblond haar. Ze nam het leven zoals het op haar afkwam. Ze was heel serieus, goudeerlijk en heel hartelijk. Aria wilde het anderen graag naar de zin maken en ze vond het heel lastig om voor zichzelf op te komen.

Ze kon goed leren, maar na de lagere school was het afgelopen met de school.

Ze moest helpen in de huishouding, vooral bij haar oudere zussen. Die kregen voortdurend kinderen. Haar oudste zus, die in Limburg woonde, kreeg maar liefst elf kinderen. Het waren allemaal zeer vruchtbare zussen. Aria was vaak kraamhulp als er weer eens ergens een baby werd geboren. Ze poetste en verzorgde.

Aria kreeg in 1942 verkering met Lammert Gerrits. Ze leerden elkaar kennen op de ijsbaan. Luit had al jong in de gaten dat het gezin Gerrits waarschijnlijk geen roemrucht verleden had. Een stamboomonderzoek van deze familie had nog niemand gedaan. Luit Gerrits, de opa van Luit, was in Hijken geboren in een boerengezin. Alie Zander, de opoe van Luit, was in Stuifzand geboren in het gezin van een boerenknecht. Zeker zes broertjes en zusjes van opoe Gerrits stierven vlak na de geboorte.

Lammert was de oudste zoon in het gezin, een zus had hij nog boven zich. Na hem kwamen er nog tien kinderen. Hij werd Lambert genoemd. Lambert Gerrits, roepnaam Lammert. Hij is geboren op 4 september 1921 in Hijken. Opa Gerrits had een kleine ijzerwarenwinkel en ventte petroleum. Hij was koster van de kerk en ze woonden naast het kerkgebouw.

Het was een kleine gereformeerde kerk. Als ze bij opa en opoe Gerrits logeerden, mocht Luit soms op zondagmorgen vroeg met opa mee naar de kerk. Dan werd eerst de kachel aangedaan en daarna werden de bijbels en de psalmboekjes klaargelegd voor de kerkgangers die ze vergeten hadden om mee te nemen. Dan werd de liturgie geplaatst op het bord voorin de kerk. Opa had van de dominee een lijstje gekregen met de psalmen die gezongen moesten worden en op het bord werden die dan met letters en cijfers, die geordend in een grote bak zaten, in de richels geschoven.

In de consistoriekamer werd de koffie gezet voor de dominee en het kerkbestuur. Soms mocht Luit tijdens de kerkdienst bij de organist zitten. Voorin de kerk stond de kansel, ernaast het doopvont en schuin boven de kansel was een kleine opening in

de muur waarvoor een gordijntje hing. Daarachter zat de organist en als de dominee een knikje in zijn richting gaf, begon hij te spelen. Luit vond het heel spannend om naar het kerkvolk te kijken vanachter het gordijntje. Niemand zag hem, hij zag iedereen. Hij zag ook dat zijn opoe tijdens de preek altijd in slaap viel. En ze was niet de enige!

Opa en opoe Gerrits waren arm en hadden moeite om alle monden te voeden en alle kinderen te kleden. Na de lagere school moest Lammert aan het werk. Hij werd uitbesteed aan een boer en moest lange dagen werken. 's Morgens vroeg al moest hij de koeien melken, alle veertig met de hand en dat allemaal in zijn eentje. Hij is jarenlang boerenknecht geweest, tot hij direct na de oorlog in militaire dienst ging. Hij had een gemiddelde lengte, al werd hij in zijn jonge jaren lang genoemd. Hij was 1 meter en 81 centimeter. Normaal postuur. Hij had al jong duidelijke kale inhammen in zijn donkerblonde haar. Hij ging graag met anderen om en kon uitstekend met zijn broers opschieten. Alle broers waren redelijk kort voor de kop. Ze maakten snel ruzie, maar legden dat ook heel vlug weer bij. Ze bleven niet mokken.

Lammert en Aria hebben lang verkering gehad.

Ze zijn op 27 oktober 1947 getrouwd op het gemeentehuis in Vries en in de gereformeerde kerk aldaar. Ze hadden de bruiloft in een nabijgelegen schoolgebouwtje. De broer en zussen van Aria en haar vader waren aanwezig. Haar moeder was al overleden. Aria was dus de jongste van het gezin en de een-na-laatste die trouwde, Lammert was de op een-na-oudste en hij was de eerste die trouwde van dat gezin. De familie van Lammert was volledig aanwezig, ook zijn vader en moeder.

Vooral de broers van Lammert hadden veel lol en dronken wat te veel. Ze zongen uitbundig en maakten veel grappen die door de familie van Aria maar matig gewaardeerd werden. Dat waren meer dames, zei een tante hem later. En opa Keizer was een deftige man die een mooie toespraak hield, volgens haar.

Ze gingen naar Schoonebeek en woonden in op een boerderij bij de familie Schutse, want Lammert had werk gevonden als chauffeur bij de NAM (Nederlandse Aardolie Maatschappij). Hij was na de oorlog in de militaire dienst geplaatst bij het legeronderdeel Aan- en Afvoertroepen. Daar heeft hij zijn rijbewijs voor vrachtwagens gehaald.

Toen Aria zwanger was, en dat was al begin 1948, kocht haar vader een woonwagen van Toni Boltini. Hij vond dat ze niet meer moesten inwonen en omdat het nog enige tijd zou duren voordat het nieuwe huis in de Julianalaan werd opgeleverd, was dit een goede tijdelijke oplossing. De NAM bouwde voor zijn personeel veel nieuwe woningen in Schoonebeek. Dat deden werkgevers toen nog. Maar de woningen waren nog niet klaar en dus was het compromis de wagen van Boltini.

Zij zijn dus in een woonwagen geboren.

Op 19 oktober in het jaar 1948.

Tot heel grote verrassing van Aria en Lammert waren ze met z'n tweeën: een meisje en een jongen. Dat had de dokter niet in de gaten gehad. Aria was wel erg dik geworden gedurende de zwangerschap, maar aan een tweeling werd niet gedacht. De consternatie was dus heel groot toen na een jongen nog een kind werd geboren, een meisje! Twee gezonde, goed voldragen kinderen.

De moeder van Aria werd vernoemd: Maria. Haar tweede naam werd Els, naar de oma van Aria. Naar opa Gerrits werd hij vernoemd: Luit. En zijn tweede naam was Arie. Afgeleid van Arendina, de naam van zijn moeder.

Zij waren de eerste kleinkinderen van opa en opoe Gerrits. Bij de familie Keizer waren al vele kleinkinderen. Oma Keizer was al overleden en opa Keizer heeft hun nog kort meegemaakt. Begin 1949 overleed hij en toen hadden zij van moederskant geen grootouders meer, wel veel neven en nichten en ooms en tantes. Van vaderskant kwamen na de tweeling nog veel neven en nichten en ook aan die kant hadden zij veel ooms en tantes. Geen tekort aan familie dus.

4.

Er is weinig verkeer op de weg.

Afen toe een tegenligger.

Ik rijd iets te hard en toch schiet het maar niet op.

Iedere minuut lijkt een uur.

Het zal toch niet zo zijn dat ze doodgaat?

“Dat kan dus wel he!”

Ik druk de gedachte met gemak weg.

Ik wil dat het meevalt.

Mijn jongste zusje heeft misschien paniekerig gereageerd.

Te stellig beweerd dat het heel ernstig is.

Misschien kan ma over een paar dagen mee naar huis met medicijnen.

Rustig blijven.

Straks wel nadenken en overleggen hoe we de hulp in huis gaan regelen.

Vlakbij hun huis in Schoonebeek woonde de familie Kamp. De familie woonde al eeuwenlang op dezelfde plek in Schoonebeek en ze waren boeren. Oom Kamp, de oude boer, was gek op kinderen. Zijn dochter, tante Lien, was getrouwd met oom Berend, die ook op de boerderij werkte. Ze hadden nog geen kinderen. Oom Kamp verheugde zich zeer op de geboorte van een kind in zijn buurt, maar was op hun geboortedag weg. Naar de paardenmarkt in Zuidlaren, zoals ieder jaar op de derde dinsdag in oktober. 's Avonds hoorde oom Kamp van de geboorte van de tweeling en hij was heel blij. Luit had fijne herinneringen aan hem.

Oom Kamp betrok Luit bij de werkzaamheden op de boerderij, voor zover een klein kind kon helpen. Maria voelde zich veel minder aangetrokken tot deze activiteiten.

Vaak was Luit 's morgens al vroeg aanwezig op de boerderij en ontbeet hij daar: kaantjes uit de pan. Midden in de kamer stond de eettafel. Naast de kachel stonden twee rookstoelen en tussen de twee ramen stond tegen de muur een grote staande klok. Naast de woonkamer was een klein opkamertje. De kleine keuken was naast de kamer. Achter de keuken lag de deel en daarachter was de stal, waar de koeien in de winter stonden. In de woonkamer zaten twee deuren van de bedstee. Onder de bedstee lagen de aardappelen. Aan het plafond hingen worsten en grote stukken vlees en een vliegenvanger met stroop en lijm of iets dergelijks. Er zaten altijd vliegen op, sommige bleven lang met de vleugels bewegen tot ze uiteindelijk dood waren.

Luit mocht zo vaak hij kon mee met oom Kamp naar het land, achterop de wagen die getrokken werd door het paard. Tussen de middag bracht tante Lien brood en thee. Brood belegd met spek of bruine suiker. Hij mocht spelen op het land en aan het eind van de middag gingen ze terug naar huis, hij weer liggend op de wagen. Heerlijk op de licht schommelende wagen, Luit hoorde de hoeven van het paard op de klinkers van de weg en staaarde naar de wolken. Niks doen, niks hoeven. Het mocht van hem wel altijd zo blijven. Mooier kon hij zich niet voorstellen.

Rond vier uur waren ze terug op de boerderij en dan hielden ze vesper. Dat was brood eten en theedrinken. Daarna werd er gemolken.

Als de kat jongen had gekregen, groef oom Kamp een gat en tikte de jonge katjes met de kop tegen een boom dood en begroef ze. Luit mocht helpen.

In oktober werd ieder jaar een varken geslacht. De veearts schoot een pen door de kop van het varken en daarna werd de halsslagader doorgesneden. Luit mocht een schaal onder de hals houden en het bloed opvangen. Als er voldoende bloed in zat, bracht hij de schaal, voorzichtig lopend, naar zijn moeder die er bloedworst van bakte. Heerlijk vond hij dat. Toen Luit vele jaren later zelf bloedworst bakte om het gevoel van vroeger weer te ervaren, kreeg hij het niet naar binnen. Zo vet! Zo'n nare lucht!

De oude moeder van oom Kamp, opoe werd ze genoemd, woonde in het zijkamertje. Ze was heel klein en schuifelde kromgebogen door het huis en over het erf. Ze was heel oud. Toen ze overleed, lag ze in een grafkist in haar kamer. Luit mocht kijken en zag voor het eerst een dode. Door een luikje waarin glas zat, zag hij haar. Mond licht open, stijf, heel wit. Maria wilde niet kijken ("dood is dood") en Mathilda was nog te jong. Luit vond het indrukwekkend, ook eng.

Als een koe moest kalven, mocht Luit helpen. Zelfs midden in de nacht werd hij erbij gehaald. Oom Kamp maakte hem belangrijk, want hij moest helpen trekken, anders kwam het niet goed. Als het kalfje geboren was, mocht hij het droogwrijven met stro.

Als er niet op het land gewerkt werd, aten ze om 12 uur thuis. Na het eten ging de pet van de beide boeren over de ogen en sliepen zij een poosje. Luit mocht dan niet praten. Hij luisterde dan graag naar het trage tikken van de grote klok. Wat een rust.

In de winter stonden de koeien op stal. Ze stonden aan een ketting. Hij vond het prachtig om daar in het schemerduister bij te zitten. De rustige geluiden van de ademhaling van de koeien, van het ratelen van de kettingen, van soms een loei, een snuif en de heerlijke geur in de stal: onbezorgd genieten. Alles ging langzaam, hij hoefde niks en had ook niets om zich druk om te maken. Het zou altijd zo moeten blijven.

Maria en Luit trokken thuis veel met elkaar op. Ze begrepen elkaar goed, speelden veel samen en sliepen samen in een bed. Vooral de eerste vier jaren, voor de kleuterschool, waren ze veel samen, behalve als Luit bij oom Kamp was. Samen in de zandbak, samen een tent maken van de tafel in de keuken, samen in de tuin of in het bosje achter hun tuin. Met hun beiden bij de konijnen in het konijnenhok kruipen. Het moet voor ma erg druk zijn geweest, want ze waren best ondernemend en ma moest geregeld achter hun aan. Hun kleren waren vaak vies van het vele spelen.

Toen Luit en Maria ruim twee jaar waren, werd hun zusje Mathilda geboren. Tijdens de zwangerschap vroeg ma Gerrits meerdere keren aan de huisarts of het er echt geen twee waren. Ze hoopte niet op nog een tweeling! Gelukkig had de arts nu beter in de gaten dat er maar een kind was en op 23 januari werd Mathilda geboren. Als tweede naam kreeg zij Alie.

5.

Zaterdagavond.

Thuis in Genemuiden.

Gezellig samen een borreltje en hapjes.

Rond half een naar bed.

Telefoon.

Met Mathilda, mijn zus.

Ze is jarig.

Onze ouders zijn bij haar.

Ze woont in Zeeland.

“Wat bel je laat?”

“Luister goed. Ma heeft net een zware hartaanval gehad. Ze is naar het ziekenhuis in Goes gebracht met de ambulance. De dokter zegt dat er niets meer aan te doen is. Als je haar nog wilt spreken, moet je direct komen.”

Pa Gerrits voelde zich snel achtergesteld en dat kon hij slecht verdragen. Wat een ander had, daar had hij ook recht op, vond hij. Hij keek dan vooral naar mensen die meer hadden dan hij. Als anderen op vakantie gingen, moest hij dat ook. Als anderen een auto hadden, had hij ook recht op een auto.

En pa was altijd al gek op auto's.

Zijn auto's waren in het begin van zeer matige kwaliteit. Zijn eerste auto kocht hij samen met een collega. Een Volkswagen Kever.

Op een gegeven moment vond pa dat de auto in een garage moest staan. Achter het huis werd door hem, samen met

buurmannen die hielpen, een garage gebouwd. Maria, Mathilda en Luit mochten hand- en spandiensten verrichten. Mathilda was drie jaar, de tweeling vijf. Het dak van de garage werd van asbestplaten gemaakt. De platen werden met de hand op maat gezaagd en de kinderen liepen er gewoon rondom te spelen. De grote garagedeur stond tegen een paal aan. Een windvlaag blies de deur omver net toen Mathilda erlangs liep. De deur viel bovenop haar en ze lag eronder te gillen van de pijn. Ze werd met de auto naar het ziekenhuis in Coevorden gebracht en daar bleek dat ze een gebroken been had. Ze werd geopereerd en heeft nog twee weken in het ziekenhuis moeten blijven. Aan het bed waarin ze lag, waren katrollen en gewichten geplaatst die aan het been waren bevestigd. Een indrukwekkend gezicht. Ze is gelukkig goed hersteld.

Na de eerste gezamenlijke auto kocht pa zijn geheel eigen auto en er zijn er daarna nog heel veel gevolgd. Volkswagen, Volvo, Mercedes, Opel, Fiat. Steeds auto's met gebruiksaanwijzingen.

Als het gezin Gerrits op bezoek was bij familie elders in Drenthe en ze zouden vertrekken, ging pa een kwartier van tevoren de auto starten. Proberen te starten eigenlijk. Soms gebeurde dat met de slinger. Als dat niet lukte, moest de auto worden aangeduwd. Luit heeft vaak moeten helpen duwen. Hij leerde ook dat vloeken op de auto niet hielp, maar wel opluchtte. In ieder geval luchtte het pa op.

De geur van de motor van de Volkswagen Kever kan hij nog zo oproepen. Als andere mensen meereden in hun auto, zat Mathilda bij ma op schoot en moesten Maria en Luit in de zogenoemde kattenbak. Dat was de kleine ruimte achter de achterbank en dan zaten ze boven de motor. Bij de Volkswagen

Kever zat de motor achterin. Klein, benzinestank, benauwd. Luit heeft mede daarom nooit een Volkswagen Kever willen hebben.

Pa vond het stoer om zijn zoon autorijles te geven. Hij vond dat een belangrijke bijdrage aan zijn opvoeding. Maria kreeg geen rijles. Luit dacht dat hij dat niks voor meisjes vond. Zij maakte zich er niet druk om. Pa liet, toen Luit nog heel jong was, hem al in de auto rijden. Toen hij twaalf jaar was, mocht hij al de auto bedienen en besturen. Pa gaf les in de Plaspoelpolder in Rijswijk, waar ze toen vlakbij woonden, op het industrieterrein. Op zaterdag was daar praktisch geen verkeer. Luit leerde vlot. Een van zijn huishoudelijke taken was het wassen van de auto. Toen op een dag de auto niet helemaal recht voor hun huis stond, heeft Luit met de auto een rondje gereden waarbij zijn vriend Cor op de uitkijk stond. Het ging heel goed en hij vertelde het 's avonds vol trots aan pa. Die was niet blij en de rijlessen werden vanaf dat moment opgeschort.

6.

Kan niet waar zijn.

Onmogelijk.

Direct komen?

Nog spreken?

Niets meer aan te doen?

Maria gaat natuurlijk mee.

Maria is altijd bij mij.

Ik haal de auto uit de garage.

Ik heb gedronken.

Geen keus, het moet.

“Doe je voorzichtig?”, zegt Mira.

“En rijd zeker niet te hard, want het kan glad worden!”

Gauw de kaart gepakt om te kijken hoe ik moet rijden.

Kus aan Mira, kus aan Ger en kus aan Esther.

Vertrekken.

Het is koud, het vriest net niet.

Onderweg regent het soms licht.

Het is stil in de auto.

Heel stil.

In Schoonebeek ging ma bij de zang. De NAM had voor het personeel een recreatiecentrum gebouwd. De NAM is een dochteronderneming van Shell en Esso. De Shell had overal op de wereld waar haar werknemers werkten, accommodaties gecreëerd waar zij zich konden ontspannen. Dat moest ook in Schoonebeek gerealiseerd worden. De opdracht voor een

ontwerp ging in 1948 naar architect A.C. Nicolai. Hij liet zich bij het ontwerp inspireren door de booën (veehut met woongedeelte) die van oudsher in het beekdal van het Schoonebeekerdiep (in de volksmond de Stroom genoemd) voorkwamen. Hiermee wilde hij de huiselijke sfeer en bouwwijze van dit type stallen overbrengen in de architectuur van het ontspanningscentrum (ook De Boô genaamd).

Bijzonder is de ligging van het complex ten opzichte van het verderop gelegen NAM-dorp Schoonebeek. De Boô is namelijk zo gelegen dat de afstand van de dienstwoningen tot het ontspanningscentrum voor alle personeelsleden nagenoeg gelijk was.

In het complex waren een voetbal- en hockeyveld, een zwembad, tennisbanen, een speeltuin en binnen waren een gymlokaal, een bar, kegelbanen en verschillende ruimten voor verenigingen.

Een van die verenigingen was dus de zang. Samen met buurvrouwen tante Zwanet en tante Fennie (alle burens en kennissen werden toen oom of tante genoemd) ging ma Gerrits wekelijks naar de zang en ze had hier veel plezier in. Ze traden soms op en deden mee aan korenfestivals.

Pa ging bij het muziekkorps van de NAM. Hij werd trommelaar en moest geregeld meelopen in uniform bij optredens van het NAM-korps. Thuis oefende hij met de trommelstokken op een houtblok. Ook was hij lid van de klaverjasclub. Wekelijks ging hij kaarten en hij was altijd heel trots als hij een prijs had gewonnen. De prijzen waren altijd vleesprijzen: rollades, karbonades, spek. De kegelclub kon incidenteel op zijn deelname rekenen, hij deed vooral mee voor de gezelligheid.